

Asia C-582/23 [Wiszkier]ⁱ

**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä**

Jättämispäivä:

20.9.2023

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (Puola)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

2.8.2023

Kantaja:

R. S.

Muut asianosaiset:

C. spółka akcyjna we W. (Osakeyhtiö C, jonka kotipaikka on W:ssa)

Syndyk masy upadłości M. S. i R. S. (M. S:n ja R. S:n konkurssipesien pesänhoitaja)

Syndyk masy upadłości G. spółki akcyjnej w upadłości w W. (konkurssissa olevan osakeyhtiö G:n, jonka kotipaikka on W:ssa, konkurssipesän pesänhoitaja)

J. J.

M. G.

Kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian kohde

Maksusuunnitelman laatiminen osana luonnollisen henkilön konkurssimenettelyä.

ⁱ Tämän asian nimi on kuvitteellinen nimi. Se ei vastaa oikeudenkäynnin minkään asianosaisen todellista nimeä.

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeudellinen perusta

Mahdollisuus vedota kuluttajasopimusten kohtuuttomiin ehtoihin konkurssimenettelyn yhteydessä; direktiivi 93/13/ETY; SEUT 267 artikla

Ennakkoratkaisukysymykset

1. Onko kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansallisille säännöksille, joiden mukaan valvovan tuomarin vahvistama jakoluettelo sitoo konkurssituomioistuinta konkurssimenettelyssä eikä menettelyn päättävän ratkaisun antavan konkurssituomioistuimen ole mahdollista arvioida sopimusehtojen kohtuullisuutta?

2. Onko kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansallisille säännöksille, joissa ei sallita välitoimien määräämistä konkurssimenettelyssä ja jotka voivat siten estää kuluttajia saamasta kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY heille tarjoamaa suojaa?

Unionin oikeussäännöt, joihin viitataan

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annettu neuvoston direktiivi 93/13/ETY: 6 artiklan 1 kohta, 7 artiklan 1 kohta

Kansalliset oikeussäännöt, joihin viitataan

1. 28.2.2003 annettu konkurssilaki (Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe; Dz. U. 2019, nro 498, sellaisena kuin se on muutettuna)

2. Siviiliprosessikoodeksista 17.11.1964 annettu laki (Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – kodeks postępowania cywilnego; Dz. U. 2021, nro 43, sellaisena kuin se on muutettuna): 730 §, 730¹ § (turvaamistoimenpide)

3. Työkoodeksista 26.6.1974 annettu laki (Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – kodeks pracy; Dz. U. 2022, nro 1510, sellaisena kuin se on muutettuna):

87 §:n 3 momentti. Vähennykset voidaan tehdä seuraavissa rajoissa:

1) elatusmaksun täytäntöönpanon yhteydessä – enintään kolme viidesosaa palkasta;

2) muiden saatavien täytäntöönpanon tai ennakkomaksujen vähentämisen yhteydessä – enintään puolet palkasta.

Yhteenveto tosiseikoista ja pääasian menettelystä

Sąd Rejonowy dla Łodzi- Śródmieścia w Łodzi (Łódź-Śródmieścien piirioikeus, Łódź, Puola) asetti 15.10.2019 tekemällään päätöksellä R. S:n konkurssiin elinkeinotoimintaa harjoittamattomana luonnollisena henkilönä.

Konkurssipesän varallisuuteen kuului muun muassa ½:n suuruinen määräosa kiinteistöstä. Kiinteistön määräosa myytiin 350 000 Puolan zlotyn (PLN) kauppahinnalla. Kiinteistöön oli tehty lainan korkoineen ja muine kuluineen takaisinmaksun turvaamiseksi 832 696,77 PLN:n suuruinen kiinnitys velkoja G:n, joka on osakeyhtiö, hyväksi. Jakoluettelon toimeenpanon seurauksena velkoja G. sai konkurssimenettelyssä 360 671,91 PLN.

R. S:n konkurssimenettelyssä laadittiin jakoluettelo, joka vahvistettiin valvovan tuomarin päätöksellä 26.4.2021. Luettelossa oli valvottuja saatavia yhteensä 1 247 127[,]93 PLN:n arvosta, joista velkoja G. valvoi 975 362 PLN:n suuruisen saatavan. Konkurssiin asetettu hyväksyi kaikki valvonnat. Konkurssiin asetettu tai kukaan velkojista ei vastustanut jakoluettelo.

Velka G:lle syntyi kiinteistön hankinnan yhteydessä. Konkurssiin asetettu R. S. teki 30.3.2007 yhdessä vaimonsa M. S:n sekä L. K:n ja A. K:n kanssa velkojan kanssa 489 821,63 PLN:n suuruisen Sveitsin frangiin (CHF) sidotun asuntolainasopimuksen 360 kuukaudeksi. Lainan indeksoinnin jälkeen lainanottajat sitoutuivat suorittamaan velkojalle 211 952,23 CHF.

Tuomioistuimen mielestä kyseessä oleva sopimus sisältää kohtuuttomia sopimusehtoja, jotka voivat aiheuttaa sen pätemättömyyden. Tämä tarkoittaisi sitä, että vastuu velkojaa kohtaan ei ylitä 489 821,63 PLN:a, ja koska myös L. K:ta ja A. K:ta vastaan on vireillä konkurssimenettely ja velkoja sai summan kiinteistön ½:n määräosan myynnistä toisessa konkurssimenettelyssä – vastuu olisi 0 PLN, mikä edellyttää lisäselvitystä tosiseikoista.

Tuomioistuimen, jossa asia on vireillä, olisi konkurssimenettelyssä vahvistetun jakoluettelon perusteella laadittava konkurssiin asetetulle R. S:lle maksusuunnitelma suhteutettuna konkurssiin asetetun maksukykyyn ja maksamattomien velkojen määrään. R. S. pyytää velkojen mitätöimistä ilman maksusuunnitelman asettamista tai vaihtoehtoisesti 500 PLN/kk suuruisen maksusuunnitelman asettamista kuuden kuukauden ajaksi. Velkoja G. pyytää vähintään 2 000 PLN/kk suuruisesta maksusuunnitelmaa 36 kuukauden ajaksi. Muut velkojat eivät ottaneet tähän kantaa. Pesänhoitaja pyytää 2 500 PLN/kk suuruisesta maksusuunnitelmaa 36 kuukauden ajaksi.

Konkurssiin mennyt R. S. on työsuhteessa. Hän saa pankkitililleen palkkaa noin 3 500 PLN, ja hänen palkkansa toinen osa, noin 3 500 PLN, siirretään konkurssipesälle, josta sillä maksetaan konkurssivelkojen, mukaan lukien G, saatavia.

G asetettiin konkurssiin 20.7.2023, ja menettelyä jatketaan konkurssipesän pesänhoitajan kanssa.

Yhteenveto ennakkoratkaisupyynnön perusteista

- 1 Kuluttajia vastaan käydyillä konkurssimenettelyillä on pohjimmiltaan kaksi tavoitetta – konkurssiin asetetun velkojen saatavien kattaminen ja velkojen mitätöimisen mahdollistaminen. Menettelyä johtaa valvova tuomari – oikeusviranomainen, joka suorittaa kaikki muut paitsi konkurssituomioistuimen toimivaltaan kuuluvat toimet. Kuluttajan konkurssimenettelyssä konkurssiin asetetun henkilön omaisuus muutetaan rahaksi, laaditaan jakoluettelo, jaetaan varat velkojen kesken, ja menettely päättyy maksusuunnitelman laatimiseen enintään 36 kuukauden ajaksi.
- 2 Jakoluettelossa on eritelty menettelyyn osallistuvat velkojat ja heidän saataviensa määrät. Luettelo ei pääsääntöisesti ole valvojan tuomarin sisällöllisen valvonnan alainen. Pesänhoitaja lisää saatavat luetteloon, ja konkurssiin asetetulla on oikeus ilmoittaa saatavan hyväksymisestä tai hyväksymättä jättämisestä. Luettelon laatimisen jälkeen valvova tuomari kuuluttaa sen ja konkurssiin asetetulla ja velkojilla on oikeus vastustaa sitä. Vastustamisen voi esittää ainoastaan kahden viikon kuluessa kuulutuksesta. Tämän ajankohdan jälkeen menettelyn osalliset menettävät mahdollisuuden vastustaa jakoluettelo. Valvova tuomari hyväksyy luettelon, jos sitä ei vastusteta, ja jakoluettelo on menettelyn aikana sitova, kunnes sitä muutetaan asianmukaisella tavalla.
- 3 On riidatonta, ettei pesänhoitaja tai valvova tuomari tarkastanut velkoja G:n kanssa tehtyä sopimusta kohtuuttomien sopimusehtojen osalta. Valvova tuomari ei tehnyt luetteloon muutoksia viran puolesta.
- 4 Konkurssiin asetettu ilmoitti saatavan täysimääräisestä hyväksymisestä, mikä saattaa olla osoitus siitä, ettei hän vaatinut elinkeinonharjoittajien käyttämiin kohtuuttomiin sopimusehtoihin liittyvää suojaa. Menettelyn päätyttyä tuomioistuimelle lähetetyssä kirjelmässä konkurssiin asetetun asiamies kuitenkin viittasi siihen mahdollisuuteen, että G:n kanssa tehty sopimus on pätemätön kohtuuttomien sopimusehtojen vuoksi, ja siitä seuraavaan maksuvelvollisuuden vähenemiseen.
- 5 Konkurssimenettelyn asiakirjoista ei ilmene, että konkurssiin asetettu olisi ollut tietoinen, että G:n kanssa tehdyn sopimuksen ehdot saattoivat olla kohtuuttomia ja että hän olisi tietoisesti ilmoittanut, ettei hän hyödynnä hänelle direktiivin 93/13/ETY mukaan kuuluvaa suojaa. Hän ei myöskään käyttänyt menettelyssä avustajaa ennen 3.11.2022.
- 6 Sovellettavien kansallisen lainsäädännön säännösten mukaan konkurssituomioistuin ei voi arvioida maksusuunnitelmaa laatiessaan itsenäisesti sopimusehtojen kohtuuttomuutta. Jos sopimusehtojen kohtuuttomuudesta herää epäily, konkurssituomioistuin voi lykätä asian käsittelyä ja siirtää asian valvojan

tuomarin käsiteltäväksi, jotta tämä arvioisi jakoluettelon muuttamista viran puolesta. Tämä viivästyttää asian käsittelyä perusteettomasti, koska tuomioistuimella on yleensä jo maksusuunnitelman laatimista koskevassa istunnossa kaikki tarvittavat tiedot arvioidakseen sopimusehtojen kohtuullisuutta. Lisäksi kaikki omaisuuden realisointiin, varojen jakamiseen ja jakoluetteloon liittyvät toimet on jo suoritettu. Luettelon muuttaminen on määrämuotoinen menettely, joka edellyttää perusteluja viran puolesta, niiden toimittamista menettelyn osallisille ja kuuluttamista. Konkurssituomioistuimen kanta ei myöskään sido valvovaa tuomaria, ja hän voi todeta, ettei luettelon muuttamiseen viran puolesta ole perusteita.

- 7 Ottamalla huomioon sopimusehtojen kohtuuttomuuden konkurssituomioistuin voisi vahvistaa maksusuunnitelman pienemmälle määrälle tai jättää sen kokonaan vahvistamatta, jos kävisi ilmi, että kertyneet varat riittävät kattamaan kaikki velat. Tämä edellyttää lisäselvitystä tosiseikoista – mikä on riippuvainen siitä, onko ennakkoratkaisua pyytävällä tuomioistuimella laillinen mahdollisuus tarjota konkurssiin asetetulle oikeussuojaa.
- 8 Konkurssimenettelyn aikana konkurssiin asetettu ei voinut itsenäisesti nostaa kannetta saadakseen direktiivin 93/13/ETY mukaista oikeussuojaa – hänen omaisuuttaan hallinnoi edelleen pesänhoitaja.
- 9 Konkurssiin asetetulla oli mahdollisuus hakea muutosta jakoluetteloon. Vastustaminen edellyttää kuitenkin konkurssiin asetetun omiin varoihin (pesänhoitaja perii 50 prosenttia hänen palkastaan konkurssipesään) suhteutetun maksun suorittamista. Vastustaminen on myös määrämuotoinen asiakirja, ja jo sen sisällössä on yksilöitävä kaikki väitteet ja todisteet. Jakoluettelon laatimisajankohtana konkurssiin asetettu ei myöskään välttämättä ollut tietoinen siitä, että G:n kanssa tehdyn sopimuksen ehdot olivat mahdollisesti kohtuuttomia.
- 10 Kuten yhteisöjen tuomioistuin korosti 5.3.1996 antamassaan tuomiossa Brasserie du Pêcheur ja Factortame, C-46/93 ja C-48/93, kun unionin oikeudessa annetaan yksityisille oikeuksia, sen on myös tarjottava keinot niiden tehokkaaseen toteuttamiseen. Unionin oikeudessa ei pääasiallisesti säännellä unionin oikeuteen perustuvien vaateiden esittämiseen liittyviä menettelyllisiä kysymyksiä, vaan ne jätetään jäsenvaltioiden säänneltäväksi (menettelyllisen itsemääräämisoikeuden periaate) siten, että vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteet määrittävät tämän vapauden rajat.
- 11 Tutkiessaan asiaa maksusuunnitelman laatimisen osalta tuomioistuin päätyi siihen lopputulokseen, että sovellettavat kansalliset säännökset voivat tehdä direktiivin 93/13/ETY mukaisten oikeuksien vaatimisen konkurssiin asetetulle kuluttajalle kohtuuttoman vaikeaksi tai jopa mahdottomaksi. Konkurssilaki ei kuitenkaan salli tuomioistuimen, jossa maksusuunnitelman laatimista koskeva asia on vireillä, tarkastaa sopimusta kohtuuttomien ehtojen osalta.

- 12 Unionin tuomioistuin on toistuvasti korostanut, että sopimusehtojen kohtuuttomuuden viran puolesta tapahtuva valvonta on kansallisten oikeusviranomaisten velvollisuus ja että tuomioistuimelle aiheutuva työmäärä tai muut käytännön vaikeudet eivät oikeuta kiertämään tätä velvoitetta (esim. määräys 26.11.2020, DSK Bank EAD, C-807/19).
- 13 Konkurssimenettelyssä tällaisen tarkastuksen suorittamista koskevaa vastuuta on kuitenkin vaikea määritellä menettelyyn osallistuvien viranomaisten välillä, minkä vuoksi tarkastusta ei käytännössä tehdä. Valvova tuomari tutkii valvotut saatavat vain muodollisesti ja välittää ne pesänhoitajalle, joka tutkii ne aineellisesti ja laatii jakoluettelon. Valvovalla tuomarilla ei ole laillista mahdollisuutta muuttaa luetteloa ennen sen hyväksymistä, ellei asianosainen vastusta sitä. Esillä olevassa asiassa jakoluetteloa ei vastustettu, joten valvova tuomari hyväksyi luettelon.
- 14 Valvovan tuomarin johdolla käydyn menettelyn aikana konkurssiin asetettu ei vedonnut velkoja G:n kanssa tehdyn sopimuksen kohtuuttomuuteen. Valvovalla tuomarilla ei näin ollen ollut kansallisen lainsäädännön mukaista velvollisuutta tarkistaa luetteloon sisältyviä velkoja. Konkurssiin asetetun asiamies esitti edellä mainitun väitteen vasta ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa, jonka tehtävänä on päättää maksusuunnitelman asettamisesta tai konkurssiin asetetun velkojen mitätöimisestä, ja tämä ratkaisu päättää konkurssimenettelyn.
- 15 On myös huomattava, että konkurssiin asetetun todistuksen mukaan hänelle jää konkurssipesän hyväksi tehtyjen vähennysten jälkeen palkastaan jäljelle 3 500 PLN, mikä ei riitä hänen ja hänen perheensä tarpeisiin. Konkurssimenettelyyn esillä olevassa asiassa sovellettavissa säännöksissä ei sallita tuomioistuimen tai valvovan tuomarin puuttumista tämän vähennyksen määrään.
- 16 Konkurssimenettelyn aikana kerätyt varat koituvat tietysti kaikkien velkojien hyväksi, eivät ainoastaan G:n; konkurssipesän varojen ja muiden velkojen määrä huomioon ottaen lähitulevaisuudessa voi kuitenkin käydä ilmi, että konkurssipesään kertyneet varat riittävät velkojen kattamiseen (kiistanalaista saatavaa lukuun ottamatta). Kansallisen lainsäädännön mukaan konkurssiin asetetun palkka kuuluu edelleen konkurssipesään ja vasta konkurssimenettelyn päätyttyä mahdollinen ylijäämä luovutetaan hänelle.
- 17 Unionin tuomioistuin on jo 15.6.2023 antamassaan tuomiossa Getin Noble Bank, C-287/22, todennut, että direktiivin 93/13/ETY 6 artiklan 1 kohtaaja 7 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansalliselle oikeuskäytännölle, jonka mukaan kansallinen tuomioistuin voi hylätä kuluttajan tekemän väliaikaisten toimenpiteiden määräämistä koskevan hakemuksen, jossa vaaditaan, että odotettaessa lopullista ratkaisua, joka koskee kyseisen kuluttajan tekemän lainasopimuksen pätemättömäksi toteamista kyseisessä lainasopimuksessa olevien kohtuuttomien ehtojen perusteella, mainitun sopimuksen nojalla maksettavien kuukausierien maksaminen keskeytetään, kun kyseiset väliaikaiset toimenpiteet ovat välttämättömiä kyseisen ratkaisun täyden tehokkuuden varmistamiseksi.

- 18 Konkurssimenettelyssä ei kuitenkaan ole mahdollisuutta soveltaa välitoimia tuomioistuimen toimesta – ei pyynnöstä eikä viran puolesta.
- 19 Vaikka konkurssiin asetetulla on mahdollisuus pyytää, että osa hänen palkastaan jätetään konkurssipesän ulkopuolelle, edellyttäisi tämä kuitenkin velkojien kokouksen koollekutsumista ja päätöksen tekemistä velkojien äänen 2/3:n määränemmistöllä, eikä konkurssiin asetetulla ole siten ilman G:n suostumusta mahdollisuutta saada suojaa, mikä tekee oikeussuojakeinosta täysin tehottoman.
- 20 Yhteisöjen tuomioistuin korosti 19.6.1990 antamassaan tuomiossa Factortame I, C-213/89, että unionin oikeudessa edellytetään mahdollisuutta soveltaa tehokkaita välitoimia unionin oikeudesta seuraavien oikeuksien suojelemiseksi.
- 21 Välitoimista määrääminen konkurssimenettelyssä edellyttäisi tietysti, että tuomioistuin punnitsee konkurssiin asetetun etujen lisäksi myös menettelyyn osallistuvien velkojien etuja. Konkurssimenettelyn luonne velallisen omaisuuden yleisenä täytäntöönpanona sulkee tuomioistuimen näkemyksen mukaan periaatteessa pois välitoimien käyttämisen konkurssiin asetetun maksuvelvollisuuden vähentämiseksi.
- 22 Tällainen sääntely, joka sulkee pois mahdollisuuden soveltaa välitoimia, voi kuitenkin saada konkurssiin asetetun luopumaan direktiivin 93/13/ETY mukaisen suojan vaatimisesta tai jopa ilmoittamaan, ettei hän vaadi sitä, minkä vuoksi on mahdotonta saavuttaa direktiivin tarkoitusta, joka on sen varmistaminen, etteivät kuluttajien kanssa tehdyt sopimukset sisällä kohtuuttomia sopimusehtoja.